

Til Riksantikvaren.

Jnr. 321/2025 Ark. Dato: 13.06.2025

Høringssvar til Riksantikvarens forslag til bevaringsstrategi for bygder og byers kulturmiljø

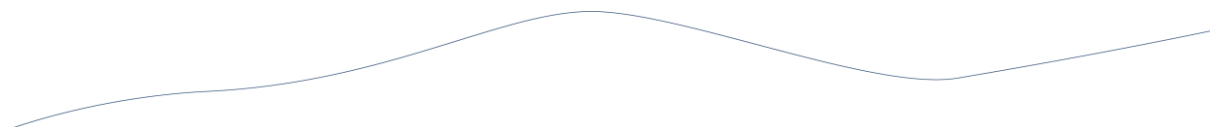
Om Varanger museum, avd. Vardø

Vardø museum er en avdeling under Varanger museum, et interkommunalt selskap eid av de tre kommunene Sør-Varanger, Vadsø og Vardø. Selskapets formål er å organisere innsamling, bevaring, forskning og formidling av kulturhistorien i Øst-Finnmark. Varanger museum er en kompetansebedrift med spesielt fokus på grensekontakt, pomorhistorie, samisk, kvensk/norskfinnsk kultur og historie, partisanhistorie og Varangers øvrige lokalhistorie. Vi ønsker å gi en opplevelse av Varangers og nordområdenes eldre og nyere historie, kultur og natur.

Generelt

Det trekkes fram fire innsatsområder som går på tvers av bevaringsstrategiene: bevaring og bruk, kunnskap og kompetanse, opplevelse og engasjement, urfolk og nasjonale minoriteter. Disse innsatsområdene henger sammen. Vardø museum vil samtidig påpeke at overføring av kunnskap og kompetanse ofte er sårbart i små lokalsamfunn med stor fraflytting. Her trengs det tiltak for å sørge for at kompetanse- og fagmiljøene ikke går tapt. Fraflytting, synkende befolkningstall og en endring i befolkningssammensetningen kan i mange tilfeller føre til at kulturhistoriske felleskapsbygninger og fellesarenaer blir mindre brukt og/eller forfaller. Samtidig er det behov for å styrke kunnskapen og bevisstheten om kulturmiljø som en integrert del av kommunenes samfunnsutviklerrolle. Bevaringsstrategien trekker fram muséenes rolle som samarbeidspartnere for å sikre at relevante kompetansemiljø inngår i de nettverkene som opprettes. Vardø museum er enig i at muséene har en viktig rolle her, men mener samtidig at lokale muséer mangler nødvendige midler for å utøve denne rollen tilstrekkelig.

Utfordringsbildet

1. Klimautsatte miljøer

Vardø museum mener det må trekkes fram at kulturminner i særlig klimautsatte miljøer er sårbare. Vardø er den eneste byen i Vest-Europa som ligger i arktisk klimasone, og det harde klimaet utgjør en viktig del av trusselbildet for kulturminner og kulturmiljøet her. Mange bygg er SEFRAK-registrerte, men på grunn av det harde klimaet vises forfallet fort når byggene står uten vedlikehold. Behovet for restaurering i Vardø krever store kostnader, og utgifter til f.eks. holdbar maling er vanskelig å pålegge private bygningseiere og bedrifter.

2. Mangel på juridisk vern

Kulturminneplanen mangler juridisk vern. Vardø museum mener det er nødvendig at planen følges opp med regulering gjennom hesynssoner. Uten dette står kulturminner som ikke er sikret etter kulturminneloven på bar bakke.

Vardø museum opplever at kulturminnesaker ofte kommer sent i planleggingen fra kommunenes side, noe som vanskeliggjør samordning med fagkompetanse. I tillegg gjøres ofte vurderinger av byggetekniske takstingeniører uten kulturvern faglig utdannelse. Behovet for flere med kompetanse på tradisjonshåndverk er stort, og dette bør løftes fram i bevaringsstrategien.

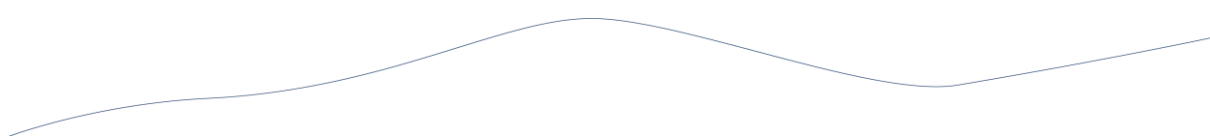
3. Flytting av kulturminner

Bevaringsstrategien viser til Valettekonvensjonen fra 1992, som sier at kulturarv helst skal bevares der den er, og om nødvendig graves ut og bevares som dokumentasjon, for eksempel i museum. Vardø museum mener at det i større grad må legges til rette for at også små kommuner kan bevare kulturminner der de ble funnet, slik at kilden ikke blir flyttet bort fra sammenhengen. Når kulturminner og gjenstander flyttes fra Vardø til steder som Tromsø eller Oslo, må det huskes på at det er 857 kilometer fra Vardø til Tromsø, og 1 489 fra Vardø til Oslo. Kulturminnene blir dermed flyttet så langt vekk at de ikke lenger oppleves som tilgjengelige for de som bor her.

4. Fraflytting

Vardø museum er enig i beskrivelsen om at bygder trues av fraflytting og at sentrums betydning svekkes når handelsmønsteret endrer seg. Derfor blir det viktig å støtte tiltak som kan løfte fram og satse på byers og bygders sentrum, slik som satsingen «Molo til molo» i Vardø. Det er også verdt å trekke fram at mange små, bevaringsverdige fiskevær er sårbare når deres sentrums betydning svekkes, som vi ser eksempler på flere steder i Vardø kommune.

5. Øvrige bemerkninger

- Vardø museum mener det er positivt at strategien trekker fram naturen som en del av kulturmiljøet.
- Vardø museum mener det er positivt at bevaringsstrategien trekker fram særlig kulturmiljøene til urfolk, nasjonale minoriteter og innvandrergupper, og vil understreke at det er behov for mer kunnskap om samiske og nasjonale minoriteters kulturmiljø i gjenreisningsbyene.
- Vardø museum mener at det ikke kommer godt nok fram at kulturmiljøene også har *egenverdi*, samtidig som at de er verdifulle for samfunnsutviklingen og som merkevare for stedets identitet og særpreg. Egenverdien gjør at folk lokalt blir glade i, og ønsker å ta vare på, kulturmiljøet der de bor.
- Vardø museum mener det er viktig at å ikke usynliggjøre de mørke sidene ved kulturarven vår, og at bevaringsverdien også må omfatte kulturmiljøer med historiske nedslagsider. I Vardø kommune er Svartnes flyplass, som ble bygd av sovjetiske krigsfanger, et eksempel på dette.

Med vennlig hilsen,

Inger Lene Nyttingnes

Avdelingsleder

Varanger museum IKS, avdeling Vardø museum

